

ՊԱՎԵԼ ՉՈՐԱՆՅԱՆ

Ս. թ. մայիսի 18-ին 69 տարեկան հասակում վախճանվել է անվանի պատմաբան ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի «Արևելյան աղբյուրագիտության և պատմագրության» բաժնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ «Բանբեր հայագիտության» միջազգային հանդեսի գլխավոր խմբագիր, ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանի ավագ գիտնական-վերլուծաբան, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Պավլիկ Աշոտի Չորանյանը:

Պավլիկ (Պավել) Չորանյանը ծնվել է 1948 թ. մարտի 15-ին Ադրբեջանի ԽՍՀ Խանլար քաղաքում (հայրենի գյուղը՝ պատմական Փիփ-Չագլիկ): Կրթությունը ստացել է տեղի հայկական միջնակարգ թիվ 2 դպրոցում, այնուհետև 1973 թ. գերազանցության դիպլոմով ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը: 1974–1976 թթ. կովկասագիտություն-վրացագիտություն մասնագիտացմամբ ուսանել է ՀԽՍՀ ԳԱ Արևելագիտության ինստիտուտի ասպիրանտուրայում՝ ուսումնառությունը իրականացնելով Վրաց. ԽՍՀ ԳԱ Ձեռագրերի ինստիտուտում՝ ակադեմիկոս Ե. Պ. Մետրևելու ղեկավարությամբ:

Թեկնածուական ատենախոսությունը Պավել Չորանյանը պաշտպանել է 1982 թ. («Հայերը Մերձավոր Արևելքում ըստ վրաց ուղեգրությունների»), իսկ դոկտորականը՝ 2006 թ. («Հայ-ռուս-վրացական հարաբերությունները ԺԸ դարի երկրորդ կեսին»):

Պրոֆ. Չորանյանը գիտական գործունեությունը սկսել է ՀՀ ԳԱԱ Արևելա-լագիտության ինստիտուտում, անցնելով ճանապարհ կրտսեր գիտաշխատողից՝ մինչև փոխտնօրեն: 1977–1985 թթ. նա եղել է այդ ինստիտուտի Կովկասագիտության և բյուզանդագիտության բաժնի կրտսեր գիտաշխատող, 1995–1996 թթ.՝ «Քրիստոնյա Արևելք» բաժնի վարիչ: Տասը տարուց ավելի՝ 2002 թ. մինչև 2013 թ., նա պաշտոնավարել է որպես Արևելագիտության ինստիտուտի գիտական գծով փոխտնօրեն:

1985–1995 թթ. Պ. Չորանյանը աշխատել է նաև ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտում որպես ավագ գիտաշխատող: Նա երկար տարիներ եղել է մի շարք գիտական և խմբագրական խորհուրդների անդամ, 1999–2003 թթ. գրադեցրել է ՀՀ ԳԱԱ Պատմա-բանասիրական հանդեսի խմբագրի տեղակալի պաշտոնը:

2007 թ. որպես ավագ գիտնական-վերլուծաբան Պ. Չորանյանը աշխատել է ՀՀ ՊՆ Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտում (ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարան):

Վաստակաշատ գիտնականը հեղինակել է 150-ից ավելի գիտական հրատարակումներ, երկու տասնյակ գիտական աշխատությունների խմբագիր է: Նրա գիտական հետազոտությունները նվիրված են հայոց պատմության, հայվրացական, հայ-ռուսական հարաբերությունների, վրացական ուղեգրությունների ուսումնասիրությանը:

Նրա գրչին են պատկանում «Վրացական ուղեգրությունները և նրանց տեղեկությունները հայերի մասին» և «Հայ-ռուս-վրացական հարաբերությունները ԺԸ դարի երկրորդ կեսին» հիմնարար մենագրությունները: Նա թարգմանաբար հրատարակել է Ա. Շանիձեի «Հին վրացերեն լեզվի քերականություն» աշխատությունը (Հ. Մարգարյանի հետ համատեղ): 1990 թ. լույս է տեսել Պ. Չորանյանի մասնակցությամբ կազմված «Հայ-ռուսական հարաբերությունները XVIII դարի երկրորդ կեսին (1760–1800 թթ.)» փաստաթղթերի ժողովածուն, 1999 թ. նրա առաջարկով և աշխատասիրությամբ վերահրատարակվել են Մակար Բարխուդարյանցի «Աղվանից երկիր և դրացիք» ու «Արցախ» տեղագրական աշխատությունները:

Հմուտ պատմաբան-միջնադարագետը ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի կողմից հրատարակվող «Հայաստանի հարակից երկրների պատմություն» քառահատորյակի հեղինակներից և խմբագրական խորհրդի անդամներից էր: Նա եղել է նաև այդ հրատարակության երկրորդ հատորի պատասխանատու խմբագիրը: «Հայոց պատմություն» և «Հայաստանի հարակից երկրների պատմություն» դպրոցական դասագրքերում հեղինակել է ուշ միջնադարյան Հայաստանի և Արևելյան Այսրկովկասի պատմության շարադրանքները:

Պրոֆ. Պ. Չորանյանը վարել է նաև բեղմնավոր գիտա-մանկավարժական աշխատանք: Նա ընդհանուր ու մասնագիտական դասընթացներ է վարել Դավիթ Անհաղթ համալսարանում, Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանում (1995–2008 թթ.), Երևանի պետական համալսարանում, Մխիթարյան միաբանության Երևանի վարժարանում: Նրա գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանվել են մեկ տասնյակ թեկնածուական ատենախոսություններ, եղել է բազմաթիվ թեկնածուական և դոկտորական ատենախոսությունների ընդդիմախոս:

Պ. Չորանյանը ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանում գործող 056 «Զաղաքական գիտություններ և միջազգային հարաբերություններ» մասնագիտական խորհրդի անդամ էր, եղել է նշված մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար:

Հեղինակավոր հետազոտողը արտասահմանյան մի շարք երկրներում մասնակցել է միջազգային բազմաթիվ գիտաժողովների, զեկուցումներով հանդես է եկել Արևելագետների 35-րդ (Բուդապեշտ) և 37-րդ (Մոսկվա) համաշխարհային կոնգրեսներում:

Պ. Չորանյանն իր ներդրումն է ունեցել նաև ՀՀ հասարակական կյանքում, եղել է ՀՀ Նախագահին առընթեր Ներման հանձնաժողովի անդամ:

Պ. Չորանյանը պարգևատրվել է ՀՀ ՊՆ «Գարեգին Նժդեհ» մեդալով (2010), ՌԳ «150 лет со дня рождения К. Мечиева» (2010), «20 лет провозглашения Нагорно-Карабахской Республики» (2011) հուշամեդալներով:

ՀՀ ԳԱԱ Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք

ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ

ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարան

16. Документы по истории армяно-грузинских взаимоотношений и общественной жизни Грузии (II пол. XVIII в.), – «Кавказ и Византия», вып. 3, Ереван, 1982, с. 232–269: [Համահեղինակ՝ Վ.Մ. Մարտիրոսյան]:
17. Роль Закавказских купцов в русско-индийской торговле (XVIII – нач. XIX в.), – «Кавказ и Византия», вып. 3, Ереван, 1982, с. 73–88:
18. **Գրախոս.** «Հայկական աղբյուրները Ադա Սուհամնադ խանի անդրկովկասյան արշավանքների մասին (1795–1797 թթ.)» / Աշխատասիրությամբ Ռ.Կ. Տիտանյանի, Երևան, 1981, – ՀՍՍՀ ԳԱ Լրաբեր հասարակական գիտությունների, 1982, թիվ 6, էջ 99–102:
19. **Գրախոս.** Նյութերի արժեքավոր ժողովածու հայ-ռուսական հարաբերությունների մասին, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1984, թիվ 3 (106), էջ 235–236: [հեղինակակից՝ Վ.Լ. Հայրապետյան]:
20. **Գրախոս.** П.М.Мурадян, Армянская эпиграфика Грузии (Картли и Кахети). Ереван, 1984, 227 с. – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1985, թիվ 2 (109), էջ 243–245: [հեղինակակից՝ Հ.Գ. Մարգարյան]:
21. Հնդկահայ գաղթօջախի պատմությունից (նորահայտ վավերագրեր), – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1988, թիվ 1 (120), էջ 183–191:
22. Հայ-ռուս-պարսկական կապերի պատմությունից (XVIII դարի վերջ), – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1991, թիվ 2 (133), էջ 55–65:
23. Из истории армяно-русских отношений (Об исторических связях Карабаха с Россией), – «К освещению проблем истории и культуры Кавказской Албании и Восточных провинции Армении», том I, Ереван, Издательство ереванского гос. Университета, 1991, с. 94–106: [Համահեղինակ՝ Մ.Մ. Կարապետյան]:
24. Ծոշ և Քարազուխ սղնախների նույնացման հարցի շուրջ, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1994, թիվ 1–2 (139–140), էջ 183–187:
25. Հայ քաղաքական կողմնորոշման պատմությունից (XVIII դարի 90-ական թթ.), – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1995, թիվ 2 (142), էջ 149–164:
26. Հայ-վրաց-ռուսական յարաբերությունների պատմությունից, – «էջեր հայ գաղթավայրերի պատմության» / Խմբագրությամբ՝ Վ.Բ. Բարխուդարեանի եւ Չ. Եկաւեանի, Երեւան, 1996, էջ 161–180:
27. **Գրախոս.** Մանվել Չուկայան, Հայոց պատմության խեղաթուրումը արդի թուրք պատմագրության մեջ (հին և միջին դարեր), Երևան, «Հայաստան» 1995, 192 էջ, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1996, թիվ 1–2 (143–144), էջ 345–348: [Հեղինակակից՝ Ա.Վ. Քոսյան]:
28. Ուշագրավ փաստաթուղթ, – «Իրան նամե – Արևելագիտական հանդես», 1995, թիվ 3 (13), էջ 29:
29. Հայ դիվանագիտության պատմությունից (18-րդ դարի 90-ական թթ.), – «Իրան նամե – Արևելագիտական հանդես», 1996, թիվ 2–3 (18–19), էջ 20–21:
30. Հայաստանի պատմության նորահայտ «Ժամանակագրություն», – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1997, թիվ 1 (145), էջ 241–248; թիվ 2 (146), էջ 269–284:
31. Հայերի իրավական ու տնտեսական կարգավիճակը Ռուսաստանում XVIII դարի 80 – 90-ական թթ., – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1998, թիվ 1–2 (147–148), էջ 75–94:
32. Ռուսահայ գաղթօջախի բնակչության քանակական կազմը (XVIII դարի վերջին քառորդ), – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1998, թիվ 3 (149), էջ 61–74:
33. Հայ-ջենովական հարաբերությունների պատմությունից (նոր վավերագրեր), – «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XVII, Եր., ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, 1998, էջ 194–200:
34. Հայ-Ռուսական հարաբերությունների պատմությունից (18-րդ դարի վերջ), – «Հայ-ռուսական հարաբերությունների պատմության հարցեր» (Նյութերի ժողովածու), Երևան, 1998, էջ 33–44:

35. Հայ ժողովրդի արտաքին կողմնորոշումների գնահատության հարցը Մ. Ներսիսյանի աշխատություններում, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1999, թիվ 1 (150), էջ 73–80:
36. I manoscritti armeni di Roma ed I loro colofoni (XIII secolo), – “Roma – Armenia”, a cura di Claude Mutafian. Edizioni de Luca, Roma, 1999, p. 213–215.
37. Roma e l’Italia nei racconti dei viaggiatori armeni, – “Roma – Armenia”, a cura di Claude Mutafian. Roma, Edizioni de Luca, 1999, p. 252–254.
38. Il pellegrinaggio nella tradizione armena, – Gabriella Uluhogian, Un’antica mappa dell’Armenia. Monasteri e santuari dal I al XVII secolo, Bologna, Longo Editore Ravenna, 2000, p. 31–36.
39. Ani et son myth (XIIIe – XIXe siècles), – ANI, capitale de l’Arménie en l’an mil / par, Raymond Kévorkian (direction de l’ouvrage), Paris, 2001, p. 277–281.
40. Этноконфессиональные процессы в Закавказье XVII – XVIII вв., – «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XVIII, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, 1999, էջ 151–161:
41. Եկեղեցին և պետությունը ազգային ճակատագրում (Ուշ միջնադարյան պատմության և քաղաքական հեռանկարի խնդիրներ), – «Հայոց եկեղեցի և պետություն»: Միջազգային գիտաժողովի նյութեր: 2–5 մարտի, Էջմիածին-Օշական-Ծաղկաձոր, Երևան, 2000, էջ 137–145:
42. Հռոմում գրված հայերեն ձեռագրերի հիշատակարանները (XIII դար), – «Հայաստանը և Քրիստոնյա Արևելքը» / պատ. խմբ. Պ.Մ. Մուրադյան, Երևան, «Գիտություն», 2000, էջ 127–132:
43. Անաստաս վարդապետ Հերապոսեցու «Վասն վանորէից, որ ի սուրբ քաղաքն յԵրուսաղէմ» երկը և նրա պատմական նշանակությունը, – «Հայաստանը և Քրիստոնյա Արևելքը» / պատ. խմբ. Պ.Մ. Մուրադյան, Երևան, «Գիտություն», 2000, էջ 347–355:
44. Ակադեմիկոս Մանվել Չուրայան (Ծննդյան 70-ամյակի առթիվ), – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2000, թիվ 1 (153), էջ 256–258: [Հեղինակակից՝ Վ.Բ. Բարխուդարյան]:
45. Դադիվանք (պատմական ակնարկ), – «Հանդես ամսօրեայ», 2000 (ՃԺԴ. տարի), թիւ 1–12, էջ 197–214:
46. Անաստաս վարդապետի կազմած Երուսաղեմի հայկական վանքերի Ցուցակի ժամանակի հարցի շուրջ, – «Պատմա բանասիրական հանդես», 2001, թիվ 1 (156), էջ 27–46:
47. Հայ ուղեգիրները Հռոմի և Իտալիայի մասին, – «Հայաստանի պատմության նյութերը Կենտրոնական Եվրոպայի դիւաններում» / կազմող՝ Գ. Ուլուխոջեան, Երևան, 2001, էջ 21–41:
48. Քարվաճառի էթնիկ դիմագծի հարցի շուրջ, – «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XX, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, 2001, էջ 204–232:
49. **Գրախոս.** «Նախիջևանի հիմնահարցը Մոսկվայի 1921 թ. մարտի 16-ի ռուս-թուրքական պայմանագրում (Գիտաժողովի նյութեր), Երևան, «Նախիջևան», 2001, 202 էջ», – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2001, թիվ 3 (158), էջ 292–296:
50. Ուշագրավ վկայություն և մեկ ճշգրտում, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2002, թիվ 1 (159), էջ 205–209:
51. Մի դրվագ Արևմտյան Վրաստանի հայոց պատմությունից, – «Էջմիածին», 2002 (ԾԸ տարի), թիվ 2–Է, էջ 77 – 84:
52. Հայ-վրացական հարաբերությունները XVIII դարի II կեսին և հայ քաղաքական միտքը, – «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատոր XXI, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, 2002, էջ 277–314:
53. О некоторых вопросах истории Арцаха (XIII –XIX вв.), – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2002, թիվ 3 (161), էջ 145–160:
54. Տեր Եղիշէ Սարբանկացու Հրոյ Երկիր «Ճանապարհորդութեան» հայերեն նորայայտ թարգմանությունը, – «Հանդես ամսօրեայ», 2002 (ՃԺԶ. տարի), թիւ 1–12, էջ 105–155:
55. Նամակներ Մ.Գ. Ներսիսյանի անձնական արխիվից, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2003, թիվ 1 (162), էջ 274–286:

56. Հայ-վրացական թագավորության գաղափարը՝ ԺԸ դարի երկրորդ կեսի հայ եւ վրաց ընկալումներում, – «Հանդէս ամսօրեայ», 2003 (ՃԺԷ. տարի), թիւ 1–12, էջ 301–339:
57. Հայ-ռուսական եկեղեցական հարաբերությունները XVIII դարի երկրորդ կեսին, – «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատոր XXIII, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, 2004, էջ 450–461:
58. Հայ բնակչության իրավական կարգավիճակը Վրաստանում XVIII դարի երկրորդ կեսին, – «Հայագիտության արդի վիճակը և զարգացման հեռանկարները»: Միջազգային համաժողով, Երևան, 15–20 սեպտեմբերի, 2003 թ., Չեկուցումների ժողովածու, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ հրատարակչություն, 2004, էջ 262–268:
59. Ազգային առաջընթացի ուղիների որոնումները հայ գործիչների կողմից 18-րդ դարի երկրորդ կեսին, – «BNAGIRK' YIՏATAKAC' – DOCUMENTA MEMORIAE»: Dall'Italia e dall'Armenia. Studi in onore di Gabriella Uluhogian. A cura di Valentina Calcolari, Anna Sirinian, Bogos Levon Zekiyian, Bologna, Dipartimento di Paleografia e Medievistica Alma Mater Studiorum – Università di Bologna, 2004, p. 165–179.
60. Անաստաս վարդապետ Հերապոլսեցի, Վասն վանորէից, որ ի տուրք քաղաքն Երուսաղէմ, – տե՛ս «Մատենագիրք Հայոց», հատոր Ե, Է. դար, Անթիլիաս–Լիբանան, 2005, էջ 1271–1279:
61. Հովսէփ Էմինի քաղաքական դիմանկարը, – «Պատմություն և կրթություն» գիտատեսական և մեթոդական հանդես, 2005, թիվ 1–2, էջ 138–150: [հեղինակակից՝ Վ. Դեյչյան]:
62. Ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյան (ծննդյան 80-ամյակի ստիժիվ), – «Պատմաբանասիրական հանդես», 2007, թիվ 3 /176/, էջ 260–268: [հեղինակակից՝ Ա. Մելքոնյան]:
63. Արցախի ազատագրության խնդիրը և վրաց դիրքորոշումը XVIII դարի երկրորդ կեսին, – «Լեռնային Դարաբաղի Հանրապետություն. անցյալը, ներկան, ապագան: Միջազգային գիտաժողով: Չեկուցումների հիմնադրույթներ, հունիսի 21–24 2006 թ., Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2007, էջ 174–185:
64. Les lettres arméniennes et la découverte du monde (VIIe–XVIIIe siècle). – "Arménie. La magie de l'écrit" / sous la direction de Claude Mutafian, "Musées de Marseille", Paris, Somogy éditions d'ART, 2007, p. 318–326.
65. Ադրբեջան–Վրաստան հարաբերությունները արդի փուլում, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2007, թիվ 3 (3), էջ 82–92: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Գ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 1, էջ 345–353]:
66. Վրաստանի նկատմամբ ՀՀ անվտանգային քաղաքականության մշակման ռազմավարական կողմնորոշիչների շուրջ, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2008, թիվ 1–2 (5–6), էջ 64–106: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Գ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 1, էջ 481–514]:
67. Թուրքիա–Վրաստան հարաբերությունների զարգացումները ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության համատեքստում, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2008, թիվ 3–4 (7–8), էջ 130–144: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Գ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 1, էջ 655–663]:
68. ԻԻՀ–Վրաստան հարաբերությունները ՀՀ ազգային անվտանգության տեսանկյունից, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2009, թիվ 3–4 (11–12), էջ 190–198: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 1, էջ 655–663»:

- րական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 2, էջ 153–158]:
69. Երուսաղեմի հայ բնակչությունը, – «Հրեաները Հայաստանում. միջնադար; Jews in Armenia: the Middle Ages; Евреи в Армении: Средневековье», Երևան, «Լուսարաց հրատարակչատուն», 2009, էջ 63–70; անգլերեն՝ էջ 151–157; ռուսերեն՝ էջ 235–241:
 70. Դրվագ հայ-վրաց առնչությունների պատմությունից, – «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատոր XXVII, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, 2009, էջ 260–267:
 71. Епископ Макар Бархударянц (Жизнь и деятельность), – в кн.: Епископ Макар Бархударянц, Арцах / Перевод с армянского Нельсона Александяна; Издание подготовили Белла Григорян и Ваге Григорян, Санкт-Петербург: «Наука», 2009, с. 7–11.
 72. Հայոց լեզվի ուղղագրության համակարգերի համադրման խնդիրը ՀՀ ազգային անվտանգության շահերի ապահովման տեսանկյունից, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2010, թիվ 1–2 (13–14), էջ 85–90: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 2, էջ 291–295]:
 73. Հեթում Ա. թագաւորի ուղեւորութիւնը Կարակորում, – «Բազմավէպ», 2010 (ՃԿԸ. տարի), թիւ 3–4, էջ 447–456:
 74. Քրդական համայնքը Վրաստանում, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2010, էջ 30–34: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 3, էջ 26–29):
 75. Հայաստանի պատմության նենգափոխման ադրբեջանական ռազմավարությունը և դրան հակադեցության ուղենիշները, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2010, 4 (16), էջ 33–45: (համահեղինակ):
 76. **Գրախոս.** Վ.Բ. Բարխուդարյան, Մոսկվայի և Պետերբուրգի հայկական գաղութների պատմություն (XVIII դարի կես – XX դարի սկիզբ), Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, 2010, 420 էջ, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2010, թիվ 3 (185), էջ 260–262:
 77. The Struggle of Armenians for the Preservation of the Monasteries in Jerusalem between XII and XV Centuries, – **Aramazd**. Armenian Journal of Near Eastern Studies, Yerevan, 2011, Volume VI, Issue 2, էջ 203–215.
 78. Հայաստանի պատմության նենգափոխման ադրբեջանական ռազմավարությունը և դրան հակադեցության ուղենիշները, – «Հայկական բանակ», 2012, № 1–2 (71–72), էջ 240–248: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 2, էջ 460–468, համահեղինակ]:
 79. Le projet de la monarchie constitutionnelle géorgienne-arménienne au XVIIIème siècle, – L'Europe et le Caucase. Les relations interrégionales et la question de l'identité (Actes du colloque). Sous la direction de Mzaro/Mzagve Dokhtourichvili, Gérard Dedeyan, Isabelle Auge, Tbilisi, Université d'Etat Iliia, 2012, p. 270–274.
 80. Անին ուղեգրություններում, – «Միջազգային գիտաժողով՝ Անին միջնադարյան Հայաստանի քաղաքական և քաղաքակրթական կենտրոն», 15–17 նոյեմբերի, 2011 թ. (գեկուցումների ժողովածու), Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2012, էջ 58–65:

81. Ավադեմիկոս Վլադիմիր Բախշիի Բարխուդարյան (ծննդյան 85 և գիտամանկավարժական գործունեության 65-ամյակի առթիվ), – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2012, թիվ 3 (194), էջ 231–239: [Համահեղինակ՝ Ա. Մելքոնյան]:
82. Путешествие царя Хетума I в Каракорум,– TRANSCAUCASICA, Южный Кавказ и сопредельные регионы в эпоху монгольского владычества XIII–XIV вв., выпуск 1, Москва, Издательство МБА, 2013, с. 51–55.
83. Проблема легитимности Карабахских ханов в контексте политической истории Шуши, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2013, թիվ 1–2 (25–26), էջ 10–29: [Վերահրատարակությունը տե՛ս «Ռազմավարական անվտանգության հետազոտություններ» գիտափորձնական մատենաշար, ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, Երևան 2014, հատոր 4, էջ 339–351]
84. Проблема легитимности карабахских ханов в контексте политической истории Шуши, – «Պատմա-բանասիրական հանդես», 2014, թ.1 (198), էջ 164–182:
85. 19-րդ դարի առաջին երեսնամյակում Արևելյան Հայաստանում տեղի ունեցած էթնիկական տեղաշարժերն ու տեղանվանակարգը և դրանց շահարկումները, – «Հայկական բանակ» ռազմավարական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2014, թիվ 3–4 (31–32), էջ 11–28:
86. Արցախի 1832–1833թթ. մարդահամարի տվյալները և դրանց պատմաքաղաքագիտական նշանակությունը, – «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված՝ «Աշխատանքային տետրեր», Երևան, 2014, թիվ 3–4 (31–32), էջ 87–93: [համահեղինակ՝ Ա. Վիրաբյան]:
87. Демографические перемещения и топонимия Восточной Армении в первой трети XIX века, – «Բանբեր հայագիտության», 2015, թիվ 3 (9), էջ 188–220:
88. Attitude toward France in the Caucasus according to the Armenian and Georgian sources (Beginning of the XIX century). – “L’Arménie et la Géorgie en dialogue avec l’Europe. Du Moyen Age à nos jours” /Isabelle Augé, Vladimir Barkhoudaryan, Gérard Dédéyan, Mzaro/Mzagve Dochtourichvili, Irma Karaulashvili Paris, Geuthner, 2016, p. 267–273.
89. Արցախում հայոց պետականության ավանդույթները և դրանց դերը ԼՂՀ կազմավորման գործում, – «Հայկական բանակ», 2016, թիվ 3 (89), էջ 65–73:
90. Գարրիելյա Ուլուիռջյանի հիշատակին, – «Բանբեր հայագիտության», 2016, թիվ 3 (12), էջ 207–211: [Համահեղինակներ՝ Վ.Բ. Բարխուդարյան, Ա.Ա. Բոգոյան]
91. Հայաստանի պատմության օսմանյան սկզբնաղբյուրների շուրջ, – «Բանբեր Հայագիտության», 2017, թիվ 1 (13), էջ 208–220:
92. Վլադիմիր Բարխուդարյանի հիշատակին, – «Բանբեր հայագիտության», 2017, թիվ 1 (13), էջ 268–270:

Հանրագիտարանային հոդվածներ

Հայկական Սովետական հանրագիտարան, Երևան,

93. Շարդեն Ժան, – հտ. 8, 1982, էջ 463:
«Բրիտոնյա Հայաստան» հանրագիտարան, Երևան, 2002
94. Աբրահամ Բ Խոշարեցի, – էջ 9–10:
95. Աստվածատուր Համադանցի, – էջ 117–118:
96. Ավետիք Եվդոկացի, – էջ 132–133:
97. Արդության Հովսեփ, էջ 155–157:
98. Գրիգոր Շղթայակիր, – էջ 245:
99. Եսայի Հասան–Ջալալյան, – էջ 316–317:
100. Հովհաննես Թուրունջի, – էջ 625–626:

101. Ղազար Ա Չահկեցի, – էջ 653:
102. Մանուչարյաց Գրիգոր արք. (1773–1846), – էջ 684–685:
103. Մինաս վարդապետ Տիգրանյան, – էջ 726–727:
104. Սիմեոն Երեվանցի, – էջ 904–905:

«Ղարաբաղյան ազատագրական պատերազմ (1988–1994)» հանրագիտարան, Երևան, 2004

105. «Հայաստան», – էջ 324–346 (հեղինակակիցներ՝ Վ. Ղազախեցյան, Ա. Սարգսյան):

*Հայ եկեղեցու հանրագիտարան, պրակ Ա, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներ,
Ս. Էջմիածին, Մայր Աթոռի հրատարակչություն, 2008*

106. Հակոբ Ե Ծամախեցի (1759–1763) – էջ 124–125:
107. Ղազար Ա Չահկեցի (1737–1751) – էջ 150–152:
108. Ղուկաս Կարնեցի (1780–1799) – էջ 152–154:
109. Սիմեոն Ա Երևանցի (1763–1780) – էջ 224–225:

Միջազգային գիտաժողովներում ընթերցած զեկուցումների թեզեր

110. Роль закавказских купцов в русско-индийской торговле (XVIII – нач. XIX в.), – «Бартольдские чтения», год четвертый. Тезисы докладов и сообщений, М. 1978, с. 66.
111. Проблема политической ориентации в армянском обществе и католическая пропаганда, – «Бартольдские чтения», М. 1982, с. 72.
112. Հայաստան–Վրաստան, – «Հայաստանը և իր անմիջական հարևանները»: Մեպտեմբերի 22-ից – 25-ը Երևանում կայացած գիտական նստաշրջանի նյութերը, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ, 1992, էջ 76–77:
113. Gli insediamenti degli armeni in Italia nel XIII secolo. – Convegno Internazionale: “Gli Armeni lungo le strade d’Italia”, (Torino 8–9 marzo 1997. Genova 10 marzo 1997, Livorno 11 marzo 1997).
114. Անաստաս վարդապետ Հերապոլսեցու «Վասն վանորէից, որ յԵրուսաղէմ» երկը և նրա պատմական նշանակությունը, – «Հայաստանը և Քրիստոնեյա Արևելքը»: Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների դրույթներ, Երևան, 1998, էջ 39:
115. Երուսաղեմի հայկական վանքերի տեղորոշումը ըստ Անաստաս վարդապետի «Վասն վանորէից հայոց որ յԵրուսաղէմ» երկի (6-րդ դար), – «Արտերկրի հայկական պատմամշակութային ժառանգության ուսումնասիրման և պահպանության խնդիրները»: Միջազգային գիտաժողով, Երևան, 1999, մայիսի 21–24:
116. Անաստաս վարդապետի կազմած Երուսաղեմի հայկական վանքերի ցուցակի գնահատության հարցի շուրջ, – «Աստվածաշնչական Հայաստան»: Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների դրույթներ, Օշական, 1999, հունիսի 21–24, էջ 28:
117. Անաստաս վարդապետի «Վասն վանորէից հայոց, որ յԵրուսաղէմ» երկի խմբագրի հինություն և ժամանակի հարցի շուրջ. – «Քրիստոնեական Հայաստանը քաղաքակրթությունների խաչմերուկ» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների դրույթներ, Երևանի պետ. համալս. հրատ., 2001, (սեպտեմբեր 19–21), էջ 98–99:
118. Роль Туркменистана в русско-индийской торговле и армянское купечество в конце XVIII – начале XIX в., – «Культурное наследие Туркменистана (глубинные истоки и современные перспективы)». Материалы к международной научной конференции. Ашгабад – Санкт Петербург, 2000, с. 154–155.
119. Топография армянских монастырей Иерусалима по Описанию архимандрита Анастасия (VI век). – «Армения и Христианский Восток». Тезисы докладов Международной научной конференции. 27–30 июня 2001 г., Изд. Санкт Петербургского университета. 2001, с. 11–12.

120. Craftsman ship and Traditional small Enterprises in Tbilisi between 1775–1850.– ”Tbilisi in the nineteenth century”, International conference: 10–13 June 2002. Abstracts. Tbilisi, 2002, p. 20–25.
121. Անին ուղեգրություններում, – «Անիի Մայր Տաճարի օժման 1000-ամյակ». գիտաժողովի թեզեր, Երևան 2002, էջ 33–34:
122. Հայ բնակչության տնտեսական ու իրավական կարգավիճակը Վրաստանում XVIII դարում, – «Հայագիտական միջազգային համաժողով» (2003 թ. սեպտեմբերի 15–20): Չեկուցումների դրույթներ, Երևան, 2003, էջ 69–70:
123. Ներսես Աշտարակեցու հայահավաք գործունեության պատմությունից, – «Ներսես Ե Աշտարակեցի. Պաշտպան հայրենեաց» գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Օշական, 2004, էջ 30–31:
124. The Armenian Merchants in the Russian–Indian trade relations, – ”International Congress of Asian and North African Studies” (ICANAS–XXXVII), Abstracts, t. I, Moscow, 2004, p. 262.
125. Արցախի ազատագրության խնդիրը և վրաց դիրքորոշումը XVIII դարի երկրորդ կեսին, – «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության անցյալը, ներկան, ապագան: Միջազգային գիտաժողով (Չեկուցումների հիմնադրույթներ)», Ստեփանակերտ, 2006, էջ 36–40:
126. Армяно-туркменские взаимоотношения в XV веке, – Материалы международной научной конференции «Священная рухнама – философия нового тысячелетия», Ашгабат, 12–13 Ruhnama (сентябрь) 2007 г., с. 531–532.
127. XV asyrg ermeni-türkmen gatnaşyklary. – Материалы международной научной конференции «Священная рухнама – философия нового тысячелетия», Ашгабат, 12–13 Ruhnama (сентябрь) 2007 г., с. 111–112.
128. Armenian-turkmen relations in the XV century. – Материалы международной научной конференции «Священная рухнама – философия нового тысячелетия», Ашгабат, 12–13 Ruhnama (сентябрь) 2007 г., с. 334–335.
129. Հայ-վրացական սահմանադրական միապետության նախագիծ ԺԸ դարում, – Միջազգային գիտաժողով «Եվրոպա և Կովկաս. միջտարածաշրջանային հարաբերությունները և ինքնության խնդիրը», Թբիլիսի, 2011, հոկտեմբերի 27–31; ՆՐՕՋՐԱԾԱ (ՐԵԾՅՄԵԾԵԾՕ)–Programme (Resumme), ճջ. 13–14.
130. Անին ուղեգրություններում, Միջազգային գիտաժողով «Անին միջնադարյան Հայաստանի քաղաքական և քաղաքակրթական կենտրոն», Չեկուցումների դրույթներ, Երևան, 15–17 նոյեմբերի 2011 թ., էջ 75–76:
131. Հայ պատմագիտության զարգացման գերակայությունները, – «Հայկական լեռնաշխարհի պատմա-մշակութային ժառանգությունը» Միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, 2012, 24.06.–01.07.2012 թ., էջ 49–50:

Մատենագիտություններ

*Վրացական ՍՍՀ ԳԱ «Մացնե» (Լրաբեր) հանդեսի
կովկասագիտական-արևելագիտական նյութերը*

132. 1975–1977 թթ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1979, թիվ 2 /85/, էջ 284–292:
133. 1978 թ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1979, թիվ 4 /87/, էջ 286–290:
134. 1979 թ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1980, թիվ 4 /91/, էջ 299–303:
135. 1980 թ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1981, թիվ 4 /95/, էջ 320–324:
136. 1981–1982 թ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1982, թիվ 2 /97/, էջ 239–244:
137. 1983–1985 թթ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1986, թիվ 3 /114/, էջ 228–238:
138. 1986–1987 թթ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1989, թիվ 1 /124/, էջ 244–250:

Ադրբեջանական ՍՍՀ ԳԱ «Տեղեկագիր» կովկասագիտական-արևելագիտական նյութերը

139. 1975–1978 թթ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1980, թիվ 3 /90/, էջ 307–316:
140. 1979–1980 թթ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1982, թիվ 2 /97/, էջ 229–233:

141. 1981–1982 թթ. – տե՛ս «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1986, թիվ 1 /112/, էջ 228–235:

Ուսումնա-մեթոդական ձեռնարկներ և դասագրքեր

142. Սելջուկյան արշավանքները Հայաստան. Հայաստանը մոնղոլական տիրապետության շրջանում, – «Հայոց պատմություն» (Ուսումնական ձեռնարկ հանրակրթական դպրոցի 5–6-րդ դասարանների համար), Երևան, «Լույս», 1993, էջ 167–170, 177–180: Երկրորդ՝ վերամշակված հրատարակություն, Երևան, «Լույս», 1996 (գլուխներ XVII թեմա 47, XVIII, XXI, XXII թեմա 65):
143. Արևելյան Անդրկովկասը 11–19-րդ դարերում, – «Հայաստանի հարակից երկրների պատմություն» (ձեռնարկ միջնակարգ դպրոցի 7-րդ դասարանի համար), Երևան, 1992, էջ 188–195:
144. «Հայոց պատմություն» դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 5–6-րդ դասարանների համար / Խմբագրությամբ պրոֆ. Վ. Բարխուդարյանի, Երևան, «Լույս», 1993 (Հայկական բնաշխարհը, գլուխ 27–29, 31): Երկրորդ, վերամշակված հրատարակություն, Երևան, «Լույս», 1996: Երրորդ հրատարակություն՝ Երևան, «Լույս», 1997:
145. «Հայոց պատմություն», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 7–8-րդ դասարանների համար / խմբագրությամբ պրոֆ. Վ.Բ. Բարխուդարյանի, Երևան, «Լույս», 1994, (գլուխներ 1–4): Երկրորդ հրատարակություն, Երևան, «Լույս», 1996: Երրորդ հրատարակություն՝ Երևան, «Լույս», 1997:
146. Հայկական բնաշխարհը – տե՛ս Գ. Սարգսյան, Հ. Մարգարյան, Պ. Չորանյան, Հայոց պատմություն. հանրակրթական դպրոցի 5-րդ դասարանի դասագիրք / խմբ. Վ. Բարխուդարյանի, Երևան, «Լույս», 1998, էջ 6–12: [Վերահրատարակությունը՝ Երևան, 1999, 2000, 2002, 2004, 2005]:
147. Վ. Բարխուդարյան, Հ. Մարգարյան, Պ. Չորանյան, Հայոց պատմություն. հանրակրթական դպրոցի 6-րդ դասարանի դասագիրք, Երևան, «Լույս», 1998, էջ 87–102, 111–115: Վերահրատարակությունը՝ Երևան, 1999, 2000, 2002, 2004, 2005:
148. Հայոց պատմություն. հանրակրթական դպրոցի 7-րդ դասարանի դասագիրք / խմբ. Վ. Բարխուդարյան, Երևան, «Լույս», 1998, էջ 6–32: [Վերահրատարակությունը՝ Երևան, 1999, 2000, 2002, 2005]:
149. Հայոց պատմություն. Նոր շրջան: 8-րդ դասարանի դասագիրք / խմբ. Վ. Բարխուդարյան, Երևան, «Մակմիլան Արմենիա», 2007, 2013, թեմա 1–4, էջ 6–40:
150. Հայ մշակույթը 15–17-րդ դարերում, – Հայոց պատմություն. Միջին դարեր, հանրակրթական դպրոցի 7-րդ դասարանի դասագիրք / խմբ. Բ.Հ. Հարությունյանի, Երևան, «Մակմիլան Արմենիա», 2008, էջ 198–203:
151. Հայոց պատմություն. հումանիտար հոսքի դասագիրք, 2010, 11-րդ դասարան, Մաս Ա, բաժին 2, գլուխ 1, բաժին 3, գլուխ 2; Մաս Բ, բաժին 1, գլուխ 1, բաժին 3, գլուխ 1, §§1, 2.
152. Հայոց պատմություն, Ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքեր, 2010, 11-րդ դասարան, Մաս Ա բաժին 1, գլուխ1, Բաժին 3, գլուխ 1, §1:

Մամուլում հրատարակված հոդվածներ

153. Կնպաստի գործույնեության աշխուժացմանը (ՈՒԳԸ աշխատանքների մասին), – «Երևանի համալսարան» շաբաթաթերթ, 1972 մայիսի 13, թիվ 19 (917):
154. Վրացական ուղեգրությունները և նրանց տեղեկությունները հայերի մասին, – «Գրքերի աշխարհ» ամսաթերթ, 1982 հունվարի 18, թիվ 1 (160):
155. Из истории сношений Карабаха с Россией в XVIII веке, – «Советский Карабах», 23 июля 1989 г., 164 /2294/: [Տե՛ս նաև «Правда о Нагорном Карабахе» (Материалы и документы), Ер. 1989, с. 67–71]:
156. Հարություն Թումյան, Դեպքերը Լեռնային Ղարաբաղում, – «Խորհրդային Ղարաբաղ» օրաթերթ, 1989, թիվ 252–257: [Համահեղինակ՝ Ա.Բ. Սարգսյան]:

157. Քօմիսիոն աղանդոյն վրայ տեղեկութիւն (ի՞նչը, ի՞նչու և ինչպե՞ս ենք «վերակառուցում» Պատասխաններ մօտ 150 տարի առաջ), – «Հայաստանի հանրապետություն» օրաթերթ, 1991 թ. մարտի 13, թիվ 55–56: [Համահեղինակ՝ Ա.Բ. Սարգսյան]:
158. Պատմական շիլաշփոթ, – «Դպրոց» ամսաթերթ, 1995, մայիս:
159. **Գրախ.** Ուշագրավ ուսումնասիրություն. Մ.Մ. Թելունց, Հայկական առաջին սահմանադրությունը, Երևան, «Գիտություն», 2001, 227 էջ. – «Հայաստանի հանրապետություն» օրաթերթ, 22 սեպտեմբեր 2001 թ., թիվ 107 (2823): [Համահեղինակ՝ Ն. Ապիյան]:
160. Демографическая война. Борьба идет за каждый дом, – «Новое время», 16 марта 2006, с. 5.
161. Гризия становится заложником азербайджано-турецкого союза. Интервью с экспертом аналитического центра «Кавказ», доктором исторических наук Павлом Чобаняном, – «Ноев ковчег», август 2006, с. 4:

Խմբագրել է հիշատակված գրքերն ու ամսագրերը

162. Ռ.Հ. Գասպարյան, Շուշի քաղաքը, Երևան, 1993, 8 մամուլ:
163. «Պատմա-բանասիրական հանդես», խմբագրական խորհրդի անդամ՝ 1997–2011 թթ.:
164. Միրզա Յուսուֆ Ներսեսով, Ճշմարտացի պատմություն / Թարգմանությունը բնագրից, ներածությունը և ծանոթագրությունները Ք.Պ. Կոստիկյանի, Երևան, «Չանգակ-97», 2000, 360 էջ:
165. Հայոց եկեղեցու պատմություն, մասն երկրորդ, (1441 թ. – մինչև մեր օրերը), Երևան: [- Հանձնել է հրատարակության 2000 թ.]:
166. Դիվան հայոց պատմության. Նոր շարք, գիրք Առաջին, Ղուկաս Կարնեցի, հատոր Բ, 1786–1792 / Աշխատասիրությամբ՝ Վ.Ռ. Գրիգորյանի, Երևան, «Գիտություն», 2003, 804 էջ:
167. Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հատորներ XXI – XXVIII, Եր., 2002 – 2011 [Համախմբագիր]:
168. Արծվի Բախսիկյան, Նապոլեոն Բոնապարտը և հայերը, Երևան, 2003, 152 էջ:
169. Սարգիս Չուլջյան, Պատմություն Ատիամանի, Ինքնակենսագրություն, Երևան, 2004, 256 էջ:
170. Աշոտ Ստեփանյան, Գրիգոր Լուսավորիչ. Սրբություն և արվեստ, Գահիրե, 2004, 152 էջ:
171. Սամվել Կարապետյան, Հայերը Կախեթում, Երևան, «Գիտություն», 2004, 222 էջ:
172. Մատենադարանի պարսկերեն վավերագրերը (Հրովարտականեր), պրակ երրորդ (1652–1731) / Կազմեց Ք.Պ. Կոստիկյան, Երևան, «Չանգակ-97», 2005, 728 էջ:
173. «ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի հրատարակություններ (1960–2006)», Երևան, 2006:
174. Սամվել Կարապետյան, Ջավախք, (վրացերեն վիմագրերի և գիտական գրականության քննությունը՝ Ալեքսանդր Քանանյանի), Երևան, «Գիտություն», 2006, 624 էջ:
175. Давид Бабалян, Политическая история Карабахского ханства в контексте Арцахской дипломатии 18-ого века, Ереван, 2007, 120 с.
176. Արտակ Մաղալյան, Արցախի մեկիքությունները և մեկիքական տները 17–19-րդ դարերում, Երևան, «Գիտություն», 2007, 326 էջ:
177. Սամվել Կարապետյան, Ախալցխա (Մամգիսե նահանգ), (վրացերեն վիմագրերի և գիտական գրականության քննությունը՝ Ալեքսանդր Քանանյանի), Երևան, «Գիտություն», 2008, 336 էջ:
178. Մատենադարանի պարսկերեն վավերագրերը (Հրովարտականեր), պրակ չորրորդ (1734–1797) / Կազմեց Ք.Պ. Կոստիկյան, Երևան, «Նաիրի», 2008, 386 էջ:
179. «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատոր XXVII, Երևան, 2009, 267 էջ:
180. Բենիամին Մախլյան, Արխագիայի կարգավիճակի հիմնահարցը 1917–1921 թթ., Երևան, «- Լուսակն», 2008, 160 էջ:

181. Օտար աղբյուրները Անիի մասին (X – XIX դդ.), Երևան, 2011, 166 էջ:
182. «Բանբեր հայագիտության» Միջազգային հայագիտական բազմալեզու հանդես, Երևան, 2013 – 2017 թթ. (գլխավոր. խմբագիր):

Հրապարակումներ ինտերնետային կայքերում

«Հայ դասական մատենագրություն»

Digital Library: Classical Armenian Literature. www.digilib.am (2000 հունվար)

183. Եսայի Հասան Ջալալյան:
184. Միմեոն Երևանցի:
185. Միմեոն Լեհացի:
186. Հովսեփ Էմին:
187. Չաքարիա Ազուլեցի:
188. Աբրահամ Երևանցի:
189. Ղուկաս Սեբաստացի:
190. Խաչատուր Թորթախեցի:
191. Շահմուրատ Բաղիշեցի:
192. Մարտիրոս Երզնկացի:
193. Անաստաս վարդապետ Հերապոլսեցի:
194. Անուանք քաղաքաց Հնդկաց և Պարսից:
195. Demographic situation and toponymy in Yerevan, Nakhijevan and Artsakh regions of Eastern Armenia in the first decades of the 19th century and their misrepresentation by the present-day azerbaijani falsifiers. <http://www.fundamentalarmenology.am/datas/pdfs/303.pdf>
196. “Demographic situation and toponymy in Yerevan, Nakhijevan and Artsakh regions of Eastern Armenia in the first decades of the 19th century and their misrepresentation by the present-day azerbaijani falsifiers”. <http://www.fundamentalarmenology.am/datas/pdfs/303.pdf>
197. «Саакашвили подчинился оппозиции и сложил полномочия: армянский эксперт», – ИА REGNUM, 09.11.2007. <www.regnum.ru/news/912828.html>

Պավել Աշոտի Չորանյանի մասին

1. Չորանյան Պավել Աշոտի, – Ով ով է հայեր. Կենսագրական հանրագիտարան, հտ. 2, Երևան, Հայկական հանրագիտարան. հրատարակչություն, 2007, էջ 292:
2. «ԵՊՀ Պատմության ֆակուլտետի շրջանավարտներ», Երևան, 2009:

պ.գ.դ. Ազատ Բոզոյան¹

¹ Մատենագիտության մեջ մեր միջամտությունները տրվում են ուղղանկյուն փակագծերում (Ա.Բ.):